

Zápalové zmeny kože v miestach nosenia ochranných prostriedkov proti infekcii SARS-CoV-2

Inflammatory Skin Changes in the Places of Protective Means Worn against SARS-CoV-2 Infection

Kalabová, Z.¹, Vorčáková, K.¹, Ballová, A.¹, Konderla, T.¹, Pěčová, K., jr.², Martinásková, K.³

¹Dermatovenerologická klinika, Jesseniova lekárska fakulta v Martine, Univerzita Komenského v Bratislave

²Neštatná Dermatovenerologická ambulancia Dermabene s.r.o., Turčianske Teplice

³Dermatovenerologické oddelenie, Fakultná nemocnica A. Reimana, Prešov

korešpondencia: karolina.vorcakova@gmail.com

Súhrn

Autori na základe literárnych údajov popisujú zmeny kože v miestach nosenia ochranných prostriedkov (ochranné rukavice, rúška, okuliare, a iné) proti infekcií SARS-CoV-2. Autori na základe literárnych údajov stručne uvádzajú aj odporúčané ochranné prostriedky pred vznikom rôznych prejavov poškodenia kože. Na záver prezentujú 6 prípadov vzniku resp. zhoršenia rosacey, pyodermie, acne papulopustulosa, psoriázy a herpes simplex spôsobené nosením rúšok.

Kľúčové slová: SARS-CoV-2, rúška, ochranné rukavice, okuliare, prevencia, poškodenia kože

Abstract

Based on the literary data the authors describe skin changes in the places where protective means (protective gloves, face masks, protective goggles and others) are worn to prevent SARS-CoV-2 infection.

Based on the literary data the authors also briefly list recommended protective means before the formation of various manifestations of the skin lesions.

To conclude they present 6 cases of the formation and/or deterioration of rosacea, pyodermia, acne papulopustulosa, psoriasis and herpes simplex; all of them were caused by wearing face masks.

Key words: SARS-CoV-2, face masks, protective gloves, goggles, prevention, skin lesions

Úvod

Zmeny na koži vzniknuté v súvislosti ochorením COVID-19 je možné rozdeliť na 2 skupiny: zmeny kože vyvolané v priamej súvislosti s nosením ochranných prostriedkov a zmeny navodené infekciou COVID-19.

Zmeny ako suchosť kože, deskvamácia, bolesť, zápal, macerácia, tvorba fisúr, erózií až ulcerácií, iritačná dermatitída rúk a ďalšie najčastejšie zmeny lokalizované na lícach, koreni nosa, rukách, ušniciach a čele [1]. Najčastejšie vznikali po 6-tich a viac hodinách súvislého nosenia ochranných prostriedkov [2].

V práci sa autori zaoberajú zmenami kože vzniknuté iba v dôsledku nosenia ochranných prostriedkov proti vírusovej infekcii respiračného traktu SARS-CoV-2.

Prehľad problematiky

Na základe štúdií Skoeta a spol. [3] a Flyvholm a spol. [4] z rokov 2004 resp. 2007 bol pozorovaný u pracovníkov zdravotníckej starostlivosti zvýšený výskyt ekzémov rúk a zvýšené riziko vzniku týchto ochorení kože pri dlhodobom vykonávaní zvýšenej hygieny kože rúk a nosení

ochranných rukavíc [5, 6]. V prípade ochrany pred infekciou SARS-CoV-2 dochádzalo vo vysokých percentách k poškodeniu kože pri nosení ochranných prostriedkov u pracovníkov zdravotnej starostlivosti.

Lan a spol. [2] udávajú poškodenie kože líc u pracovníkov zdravotnej starostlivosti v Číne pri nosení N95 masky 6 a menej ako 6 hodín denne v 68,9 % prípadov a viac ako 6 hodín denne v 81,7 %, v prípade nosenia ochranných okuliarov 6 a menej hodín denne v 75,8 % a viac ako 6 hodín denne v 87,9 % prípadov, pričom predovšetkým išlo o poškodenie kože na koreni nosa. V prípade nosenia ochranných krytov tváre 6 a menej hodín denne bolo pozorované poškodenie kože čela v 48,1 % prípadov a po viac ako 6 hodinách denne v 58,6 % prípadov. Pri nosení ochranných tzv. dvojrstvových rukavíc 6 a menej ako 6 hodín denne bolo pozorované poškodenie kože rúk v 55,8 %. Pri nosení dvojrstvových rukavíc viac ako 6 hodín denne to bolo v 63,9 % prípadov. Pri nosení uvedených rukavíc 6 a menej ako 6 hodín denne a umývaní rúk 1 – 10-krát denne autori pozorovali poškodenie kože rúk v 76,3 % prípadov, ale pri nosení dvojrstvových ochranných rukavíc 6 a viac hodín denne a umývaní rúk viac ako 10-krát denne to bolo iba 76,8 % prípadov. Pri hygiene

rúk vykonávanej 10-krát denne a menej bolo pozorované poškodenie kože rúk 62,2 % oproti hygiene rúk prevádzkanej viac ako 10-krát denne to bolo v 76,6 % prípadov.

Najčastejšími symptómami poškodenia kože u zdravotníckych pracovníkov boli pocit suchosti, zvýšená citlivosť kože na rôzne podnety, svrbenie, pálenie a bolesť. Z klinických prejavov poškodenia kože to bola najčastejšie deskvamácia, ďalej erytém, macerácia, tvorba fisúr, papúl, erózií až ulcerácií, vezikúl.

Pri hodnotení poškodenia kože ochrannými prostriedkami musíme mať na zreteli z akého materiálu sú ochranné prostriedky vyrobené, či neobsahujú časté známe alergény (napríklad textilné formaldehydové živice) [7]. Veľmi dôležitá je ochrana kože s použitím ochranných regeneračných prostriedkov. Ako preventívne personálne ochranné prostriedky proti kožným komplikáciám Maliyar a spol. [8] odporúčajú:

- umývanie ochranného odevu by sa malo vykonávať pri chlade resp. príjemnej miernej izbovej teplote, pričom odev nesmie byť silne drhnutý, aby nedošlo ku jeho poškodeniu;
- ošetrovanie kože pod nosením latexových rukavíc – tu je vždy nutná aplikácia krémov na ruky, hydrofóbných krémov s normálnou koncentráciou solí, alebo lokálnych zinkových masť. Rukavice by mali byť jednovrstvové v prípade, že zdravotnícky pracovník nemá poškodenú kožu, v prípade jej poškodenia sú potrebné dvojvrstvé ochranné rukavice, a dôležité je pravidelné zvlhčovanie kože rúk. Koža rúk pred bezprostredným natiahnutím rukavíc by mala byť čistá a suchá. Mimoriadne dôležité je vyvarovať sa noseniu šperkov, bižutérie (náramky na zápästí) a umelých nechtov, dôležité je čistenie nechtov, nechty strihať na čo najmenšiu dĺžku, a preferovať vinylové rukavice;
- masky N95 a ochranné okuliare: v prípade, že sú prítomné kožné komplikácie nosiť krytie celej tváre, krytie by malo byť voľné, nie tesné, potrebné je používať tvárové gély a zvlhčovadlá, použitie hydropatickej kompresie poškodzuje kožu;
- ochrana uší: čistiť a vysušovať vonkajší zvukovod a kanál po použití ochranných prostriedkov, zakrývať retroaurikulárny priestor použitím chirurgických čiapok, v prípade vzniku kožných lézií resp. infekcií tieto liečiť.

Klinický materiál

Aj keď sme nesledovali frekvenciu výskytu nežiaducich reakcií kože po používaní ochranných prostriedkov u zdravotníckych pracovníkov a pacientov v našich podmienkach, dovoľujeme si prezentovať niekoľko klinicky zaujímavých prípadov. Najčastejšie sme na tvári (líc, brada, koreň nosa) pozorovali nález periorálnej dermatitídy a rosacey od ľahkých foriem ochorenia (Obr. 1),

Obr. 1 • Mierna incipientná forma rosacey líc tváre

Obr. 2 • Ťažká forma granulomatóznej formy rosacey - pohľad centropaciálne a z boku

Obr. 3 • Ťažká forma pyodermie brady - vyvolávateľ Staphylococcus aureus

Obr. 4 • Zhoršenie prejavov acne papulopustulosa v miestach nosenia rúška

Obr. 5 • Koebnerov fenomén u psoriázy v mieste iritácie nosením tesne priliehajúceho rúška

Obr. 6 • Reaktivácia herpes simplex tváre najprv dolnej pery a následne generalizácia po tvári

v ojedinelých prípadoch však až po závažné granulomatózne formy rosacey histologicky verifikované (Obr. 2). Pri zlej, minimálnej osobnej hygiene tváre sme zaznamenali vznik ložísk pyodermie predovšetkým u mužov v mieste brady, najčastejšie pod dolnou perou (Obr. 3). V dôsledku nosenia rúšok sme pozorovali aj zhoršenie už v minulosti existujúcich dermatóz, ako sú prejavy acne papulopustulosa (Obr. 4), psoriasis vulgaris ušnice a kapilícia (Obr. 5), ako aj recidivujúcej infekcie herpes simplex labii inferioris v dôsledku nosenia rúška s generalizáciou na celú tvár.

Záver

Na starostlivosť o ruky sa odporúča aplikácia zvlhčujúcich prostriedkov, ktoré chránia pred vznikom iritačnej dermatitídy rúk [9]. Použitie produktov na báze alkoholu namiesto mydiel a saponátov vykazuje vysokú antimikrobiálnu aktivitu a nízke riziko poškodenia kože [10]. So zreteľom na vrstvy rukavíc, hoci koronavírus môže prežívať niekoľko hodín po použití personálnych ochranných prostriedkov, dvojvrstvové rukavice redukujú riziko vírusovej kontaminácie, a preto sa odporúča preferovať dvojvrstvové rukavice [11]. Na lícach, koreni nosa a v oblasti ušnice sa pozorujú nežiaduce kožné reakcie po používaní masiek alebo respirátorov, pričom menej často vznikajú nežiaduce reakcie kože pri používaní masiek oproti respirátorom [12].

Aj keď v prípadoch našich prezentovaných pacientov sme nesledovali frekvenciu výskytu kožných reakcií po nosení a používaní ochranných prostriedkov, uvedení pacienti zanedbávali osobnú hygienu tváre, tiež pranie a striedanie rúšok. Vo všetkých prípadoch pacienti používali látkové rúška značne nepriedušné, ktoré nosili aj niekoľko dní bez ich dezinfekcie.

Literatúra

1. Lin P, Zhu S, Huang L, Li J, Tao T, Lei J, et al. Adverse skin reactions among health care workers during the coronavirus disease 2019 outbreak: A survey in Wuhan and its surrounding regions. Doi: 10.1111/bjd. 19089.
2. Lan J, Song Z, Miao Z, et. al. Skin damage among health care workers managing coronavirus disease-2019. *J Am Acad Dermatol* 2020; 82(5):1215-1216.
3. Skoet R, Olsen J, Mathiesen B, Iversen L, Johansen JD, Agner T. A survey of occupational hand eczema in Denmark. *Contact Dermatitis* 2004; 51:159-166.
4. Flyvholm MA, Bach B, Rose M, Jepsen KF. Self-reported hand eczema in a hospital population. *Contact Dermatitis* 2007; 57:110-115.
5. Hamnerius N, Svedman C, Bergendorff O, Bjork J, Bruze M, Ponten A. Wet work exposure and hand eczema among health care workers: a cross-sectional study. *Br J Dermatol* 2018; 178:452-461.
6. Lee SW, Cheong SH, Byun JY, Choi YW, Choi HY. Occupational hand eczema among nursing staffs in Korea: self-reported hand eczema and contact sensitization on hospital nursing staffs. *J Dermatol* 2013; 40:182-187.
7. Donovan J, Skotnicki-Grant S. Allergic contact dermatitis from formaldehyde textile resins in surgical uniforms and non-woven textile mask. *Dermatitis* 2007; 18(1):40-44.
8. Maliyar K, Sachdeva M, Mufti A, Yenug J. Skin damage among health care workers managing coronavirus disease. 2019. <https://doi.org/10.1016/j.jaad.2020.05.037>.
9. Bauer A, Ronsch H, Elsner P, et al. Interventions for preventing occupational irritant hand dermatitis. *Cochrane Database Syst Rev* 2018; 4:CD004414.

10. Larson E. Skin hygiene and infection prevention: more of the same or different approaches? *Clin Infect Dis* 1999; 29:1287-1294.
11. Casanova LM, Rutala WA, Weber DJ, et al. Effect of single-versus double-gloving on virus transfer to health care worker's skin and clothing during removal of personal protective equipment. *Am J Infect Control* 2012; 40:369-374.
12. Foo CC, Goon AT, Leow YH, et al. Adverse skin reactions to personal protective equipment against severe acute respiratory syndrome - a descriptive study in Singapore. *Contact Dermatitis* 2006; 55:291-294.